

Žinoma, tarp viso to būdavo švenčių, priėmimų, teatrų, simfoninių koncertų. Muzikinių premjerų nepraleisdavo ir teatrui lėšų negailėdavo. A. Smetona su žmona, dar ir abu Tūbeliai, mėgo lankytis žurnalistų rengiamame kasmetiniame spaudos pokylyje, kuris ypač išpopuliarėjo nuo 1932 metų. Šiuose pokyliuose laisvai ir nevaržomai galima buvo pabendrauti su žurnalistais, meno žmonėmis, dalyvauti loterijoje, stebėti šmaikščias, linksmas, nuotaikingas įvairių žanrų menininkų atliekamas programas, populiarios grupės „Linksmieji broliai“ satyras, parodijas – per vakarą žurnalistai surinkdavo lėšų savo sąjungos veiklai²³⁴.

Vasarodavo A. Smetona Palangoje su visa šeima, būtiniais pareigūnais, kurie jį lydėdavo, ir vairuotojais, kurie išsaugojo keletą fotografijų – jas leido publikuoti J. Balčiūno palikuonys. Dėkojame jiems.

Kaip jau minėjome, įrengus Užulėnio palivarką, Smetona atostogaudavo tik čia. Kadangi vaikai Marija ir Julius net nemanė šeiminkauti ar ūkininkauti Užulėnyje, tai ateityje Smetona planavo šį ūkį užrašyti valstybei, kad prie jo būtų įsteigta žemesnioji žemės ūkio mokykla valstiečių vaikams.

Užugirio kiemas buvo tvarkomas itin rūpestingai, tad neatmetama tokia galimybė, jog išėjęs į pensiją, Smetona manė ir pats gyventi tėviškėje.

Prezidento šeima, giminaičiai ir medikai

Prezidento Antano Smetonos tėvų Smetonų šeima buvo gausi. Užaugo Motiejus ir iškeliavo iš ūkio, jame dar liko Ignas, Juozas (vėliau emigravo į JAV), Antanas ir trys seserys – Morta, Marijona ir Julijona. Gyvenančius arti tėviškės brolių Igną ir seseris Antanas Smetona aplankydavo, giminaičiai jį lankydavo daugiausia Užulėnyje. Su seserimi Julijona Antaną Smetoną siejo ypatingas ryšys – gimtinė ir Užugirio kiemas, mokykla.

Iš antrojo prezidentūros automobilio K360 vairuotojo J. Balčiūno užrašų (užrašų faksimilės, saugomas Lietuvos centriniame valstybės archyve, padaliję į dvi dalis, šioje knygoje publikuojame nuo pirmo iki paskutinio puslapio) matome, jog prezidentūroje dažnai lankydavosi Smetonų vaikai. Dukrai Marijai (šeimoje vadinta Mariuku) atvykus, tėvai nušvisdavo,

²³⁴ Aldona Gaigalaitė, Jūratė Žeimantienė, *Juozas Purickis-Vygandas*, Vilnius, 2004, p. 71–72.

atvykdavo ir sūnus Julius, dažnai lankydavosi S. Smetonienės brolis Tadas Chodakauskas, S. Smetonienės teta ir krikšto mama rašytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Užugiryje matydavosi su ten gyvenančiais broliais ir seserimis, jų vaikais, kaip antai su sesers Mortos sūnumi – karininku Juozu Krikštaponiu (g. 1912 m. kovo 1 d. Užulėnio kaime, Taujėnų valsčiuje; žuvo kovoje su NKVD 1945 metais). Jis baigė Užugirio pradžios mokyklą, Raguvos progimnaziją, Marijampolės gimnaziją. 1934 m. rugsėjo 15 d. baigė Karo mokyklą, jam suteiktas jaun. leitenanto laipsnis, paskirtas 2-ojo pėstininkų pulko jaunesniuju karininku. 1936 m. gruodžio 31 d. paaukštintas į leitenantus. 1938 m. rugpjūčio 19 d. perkeltas į Karo mokyklą, paskirtas būrio vadu²³⁵.

Antano Smetonos šeimos nariai, tarp kurių artimiausiai bendrauta, buvo šie:

Antanas Smetona (1874 m. rugpjūčio 10 d. Užulėnyje, Taujėnų valsčiuje, Vilkmergės apskr. – 1944 m. sausio 9 d. Klivlande) – Lietuvos Valstybės Prezidentas 1919–1920 m. ir Lietuvos Respublikos Prezidentas 1926–1940 m.

Sofija Chodakauskaitė-Smetonienė (1885–1968 m. JAV) – prezidento A. Smetonos žmona

Marija Danutė Smetonaitė-Valušienė (1905–1993 m. JAV) – Sofijos ir Antano Smetonų dukra

Julius Rimgaudas Smetona (1913–1974 m. JAV) – A. Smetonos sūnus, teisininkas

Birutė Nasvytytė-Smetonienė (1912–2003 m. JAV) – A. Smetonos sūnaus Juliaus žmona, pianistė

Aloyzas Valušis (1901–1998 m. JAV) – Marijos Smetonaitės vyras, kariškis, A. Smetonos žentas

Antanas Algirdas Smetona (1939–2012 m. JAV) – Birutės ir Juliaus Smetonų sūnus, prezidento A. Smetonos anūkas, pianistas

Juozas Mindaugas Smetona (1940–1996 m. JAV) – Birutės ir Juliaus Smetonų sūnus, prezidento A. Smetonos anūkas

Julijona Smetonaitė (1878–1962) – prezidento A. Smetonos sesuo

Veronika Smetonaitė (1912–1979) – A. Smetonos brolio Igno duklė, nuolat gyvenusi pas Julijoną Smetonaitę

Jadvyga Chodakauskaitė-Tūbelienė (1891–1988 m. JAV) – S. Smetonienės sesuo

Tadas Chodakauskas (1889–1959 m. Vilniuje) – Sofijos ir Jadvygos Chodakauskaitių brolis

²³⁵ J. Krikštaponis (Krištaponis) 1940 m. spalio 3 d. paskirtas Raudonosios armijos (RA) 29-ojo Šaulių teritorinio korpuso 184-osios šaulių divizijos fizinio lavinimo instruktoriumi. Kilus Vokietijos–SSRS karui, pasitraukė iš Raudonosios armijos. 1941 08 01 priimtas į Kauno komendantūros Tautinio darbo apsaugos batalioną 2-osios kuopos vadu, tarnavo ir kituose policijos savisaugos batalionuose, todėl jam atsirado kaltinimų dalyvavus Holokauste. Nuo 1943 m. – Lietuvos laisvės armijos (LLA) narys. 1944 m. įstojo į Vietinę rinktinę. 1944 m. rugpjūčio mėn. paskirtas 2-ojo LLA rajono (Taujėnų, iš dalies ir Deltuvos valsčių) vadu. 1944 m. gruodžio mėn. paskirtas Vyčio apygardos vadu. Žuvo 1945 m. sausio 12 d. mūšyje su NKVD kariuomene Užulėnio miške. J. Krikštaponiui 1997 m. gruodžio 22 d. pripažintas kario savanorio statusas (po mirties). 2002 m. spalio 31 d. LR Prezidento dekretu suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

A. Smetona dažnai lankydavosi Barborlaukio dvare, suartėjo su dvaro savininkais Steponu ir Juze Nasvyčiais po to, kai 1935 m. rugpjūčio 24 d. sūnus Julius Smetona vedė Nasvyčių dukrą, pianistę Birutę Nasvytę. Neretai ir sūnaus uošviai lankydavosi Kaune, prezidentūroje. Beje, J. Smetona studijavo teisę VDU, buvo paliktas jaunesniuoju asistentu Teisės fakultete. Atlikęs karinę tarnybą, 1937 m. rudenį, su žmona Birute išvyko tobulintis į Paryžių pas žinomą civilinės teisės specialistą, A. Smetonos nepaprastai vertinamą prof. A. Mandelštamą. Jaunasis Julius Smetona buvo talentingas ir gabus. Šiaip jau kandus, kibus bei pašaipus kitų atžvilgiu pasiuntinys Paryžiuje P. Klimas, ne labai mėgęs A. Smetonos, laiške dekanui A. Janulaičiui kuo geriausiai atsiliepė apie J. Smetoną²³⁶.

Juliaus Smetonos neabejotinai laukė didelė akademinė karjera.

Barborlaukio dvaras kaip savarankiškas ūkinis vienetas minimas nuo XIX a. pradžios. Istoriniuose šaltiniuose, tarp jų ir vairuotojo J. Balčiūno žurnale, dvaras vadinamas įvairiai: Barbarypolis, Baripolis, Barboriškės. Dvaro pavadinimas sudurtinis, kildinamas iš moteriško asmenvardžio Barbora.

Tai medinis dvaras Vidurio Lietuvoje, XIX a. minimas kaip „dvaras Kauno pavieta, prie Varpės upelio tėkmės, 26 varstai nuo Kauno“. Senojo dvaro valdos buvo gana didelėje teritorijoje, kurio ribos – apie 6 km nuo Skarulių ir 2 km nuo Neries upės. Dvaras priklausė Čapskiams, apsigyvenusiems dvare 1863 m. sukilimo įvykių metu, vėliau – Popovams. 1922 metais po žemės reformos dvaro žemė išdalyta savanoriams, dvaro savininkai keitėsi, kol 1931 metais dvarą įsigijo žinomas visuomenės veikėjas, lietuvybės skleidėjas, vienas farmacijos Lietuvoje pradininkų Steponas Nasvytis (1883–1972 m. JAV). 1900 metais baigęs Palangos progimnaziją, jis mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1907 metais Charkovo universitete išlaikė provizoriaus padėjėjo egzaminus, o 1918 metais išlaikęs egzaminus Maskvos universitete, tapo diplomuotu provizoriumi. 1908 metais įsigijo vaistinę Subačiuje. 1918 metais drauge su J. Makausku, A. Vienuoliu-Žukausku bei V. Narbutu įsteigė didmeninės vaistų prekybos namus Vilniuje. 1919 metais įsigijo vaistinę Jonavoje. Jonavos savivaldos veikėjas. 1920–1925 m. Jonavos miesto valdybos pirmininkas, 1920–1923 m. Kauno apskrities tarybos pirmininkas. Vėliau dalyvavo Tautininkų sąjungos veikloje. 1934–1939 m. Lietuvos vidaus

²³⁶ Liudas Truska, *Antanas Smetona ir jo laikai*, p. 338–339.

reikalų ministerijos Sveikatos departamento farmacijos referentas. Jo vadovaujama 1938 metais buvo parengta ir išspausdinta „Lietuvos farmakopėja“. 1939–1940 m. Vaistų sandėlio direktorius²³⁷. Vedė Juzefą Kemėšytę. Nuo 1922 metų S. Nasvytis buvo Lietuvos farmacininkų sąjungos valdybos pirmininkas, 1923–1927 ir 1930–1933 m. Lietuvos vaistinininkų draugijos pirmininkas, žurnalo „Farmacijos žinios“ redaktorius. 1924–1931 m. ūkininkavo Bečių dvare, o vėliau gyveno Barborlaukio dvare, Jonavos rajone.

Dvare, taip pat ir prezidentūroje, kartais lankėsi ir Juzefos Kemėšytės-Nasvytienės brolis Fabijonas Kemėšis (1880–1954 01 21 Marijinske, Kemerovo srityje) – kunigas (1902), ekonomikos daktaras (1924). 1902 metais baigė Kauno kunigų seminariją. 1902–1907 m. Tauragės, 1907–1908 m. Subačiaus, 1908–1911 m. Vabalninko vikaras. 1911–1913 m. dirbo laikraščio „Viltis“ redakcijoje Vilniuje. Pamatė pasaulio: 1913 metais Škotijoje redagavo laikraštį „Išeivių draugas“, 1914–1924 m. JAV – laikraščius „Draugas“ ir „Darbininkas“, taip pat iki 1922 metų ėjo vikaro pareigas Čikagoje, Detroite. 1914 metais inicijavo katalikų politinį suvažiavimą, kuriame įsteigtas Tautos fondas Lietuvos laisvės kovai paremti ir įkurta Amerikos lietuvių taryba. 1918 metais su lietuvių delegacija lankėsi pas JAV prezidentą Th. W. Wilsoną Lietuvos nepriklausomybės reikalais. 1924 metais baigė Amerikos katalikų universitetą Vašingtone ir grįžo į Lietuvą, dėstė Žemės ūkio akademijoje politinę ekonomiją, žemės ūkio kooperaciją, anglų kalbą, nuo 1924 metų Žemės ūkio ekonomijos ir politikos, nuo 1928 metų Bendrosios ekonomijos katedros vedėjas; profesorius (1927). 1924–1935 ir 1942–1944 m. Šventojo Povilo

*Steponas Nasvytis su žmona
Maskvoje 1911 m.
A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko
memorialinis muziejus*

²³⁷ S. Nasvytis 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1947 m. atvyko į JAV. 1948–1955 m. Užsienio kalbų instituto darbuotojas, 1950 m. Amerikos lietuvių tautinės sąjungos skyriaus pirmininkas, nuo 1953 m. Lietuvos bičiulių sąjungos Klivlando skyriaus pirmininkas.

bažnyčios (Akademija) rektorius. 1930 metais tapo Kauno kapitulos garbės kanauninku. Steigė savišvietos, savišalpos, blaivybės draugijas²³⁸.

Dvaro svarbą pakėlė apsilankantys jame žymūs politikai, visų pirma, žinoma, Lietuvos prezidentas A. Smetona (atvažiuodavo kartais net trimis automobiliais su palyda ir apsaugininkais), kiti garsūs žmonės²³⁹.

Smetonų ir Nasvyčių šeimos greitai įgijo dar labiau sustiprinantį ryšį – Stepono Nasvyčio dukra pianistė Birutė Nasvytytė-Smetonienė 1939 metais pagimdė pirmąjį anūką prezidentui – Antaną Algirdą Smetoną, tėvų ir senelių džiaugsmui vaikelis augo sveikas²⁴⁰.

O Birutės brolis, Barborlaukio dvaro šeimininkų Nasvyčių sūnus Algirdas²⁴¹ studijavo, kurį laiką jis gyveno prezidentūroje, prezidentas mėgo su juo pasišnekučiuoti net ir politinėmis temomis.

Nasvyčių dvare lankėsi ir kiti žymūs to meto politikai bei visuomenės veikėjai. Barborlaukyje prezidentas tradiciškai švęsdavo savo vardines, ilsėdavosi su šeima.

Žinoma, pagal vieno automobilio kelionių dienoraštį negalime spręsti apie A. Smetonos ryšius su broliais, seserimis ar jų vaikais, juoba kad, pavyzdžiui, Motiejaus dukra Elena Smetonaitė, gen. S. Raštikio žmona (sovietai tris jų vaikus ir gimines deportavo į Sibirą) savo atsiminimuose²⁴² gana atvirai papasakojo, kad su dėde Antanu, mokytu žmogumi, Valstybės Prezidentu trukdė bendrauti ir atsiradęs socialinis skirtumas, ir itin aukšta dėdės padėtis visuomenėje. Akmenskaldžio Motiejaus, vos galą su galu suduriančia šeima su keturiais vaikais (buvo toks posakis „Vienas brolis Lietuvą valdo, kitas brolis akmenis skaldo“), gaudavo pagalbos iš Antano, bet laikui bėgant, atsirasdavo ir natūralus nuotolis. E. Smetonaitės-Raštikienės atsiminimuose jaučiamos netgi nuoskaudos dėl dėmesio stokos, nors broliai retsykius susitikdavo. Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus, Motiejaus šeima pasitraukė į Vilnių, pilną pabėgėlių, ir dėdė Antanas tuo buvo nepatenkintas. Mo-

²³⁸ F. Kemėšis 1946–1949 m. sovietų kalintas Šilutėje, vėliau Marijinske, prie Kemerovo.

²³⁹ Barborlaukis dabar graži poilsio ir iškilnių vieta.

²⁴⁰ Birutės ir Juliaus Smetonų pirmagimis sūnus, prezidento anūkas Antanas Algirdas Smetona (1939–2012) tapo žymiu JAV pianistu, turėjo absoliučią muzikinę klausą.

²⁴¹ Algirdas Leonas Nasvytis (1910–1981 m. Klivlande) – Stepono Nasvyčio sūnus, Lietuvos inžinierius, sporto ir visuomenės veikėjas, 1931–1934 m. studijavo Kauno konservatorijoje, koncertavo kaip pianistas. 1937 m. baigė VDU Technikos fakultetą. 1938 m. inžinierių korporacijos „Plienas“ pirmininkas, 1938–1939 m. studijavo Berlyno aukštojoje technikos mokykloje. 1937–1943 m. dėstė VDU, 1937–1940 m. dirbo žurnaluose „Technika ir ūkis“, „Tautos ūkis“ ir kt. 1950 m. iš Vokietijos persikėlė į JAV.

²⁴² Elenos Raštikienės rašinys kn. Stasys Raštikis, *Kovose dėl Lietuvos: kario atsiminimai*, 2 dalis, fotogr. leid., Vilnius, 1990, p. 179–259.

tiejus vienas išvyko uždarbiauti į Rusiją, o likusi Vilniuje šeima pateko į bėdą. Vis dėlto Antanas padėjo Motiejaus žmonai gauti darbą vaikų prieglaudoje, ten gyveno ir vaikai, bet jie vėliau buvo išskirstyti po kitas prieglaudas, tad šeima suskaldyta, o „Dėdė Antanas prieglaudoje mūsų niekad neaplankė“²⁴³.

Tačiau A. Smetona remdavo siekiančius mokslo giminaičius, Adomą, būsimą dailininką, ir Eleną paskyrė į lietuvių gimnaziją, o ten ir Marytė Smetonaitė mokosi, bet tarp Elenos ir Marytės santykiai tokie: „su dėdės dukra jokios giminystės neįjautėm“. Susirgusią džiovia Adomo dukrą Emiliją pasiėmė pas save teta Julijona, tačiau mergaitė 1918 metais mirė. Sugrįžęs iš Rusijos Motiejus Smetona, pamatęs daug vargusią šeimą, pratarė – „Maniau, kad brolis neapleis...“ Ir vėl – dėdė Antanas padeda Elenai įstoti į mokytojų seminariją, moka už jos bendrąbutį. Gal iš mokyto dėdės pagalbos viltys buvo didesnės? Ir vėlesni santykiai nelengvi. Jau tapusi Elena Raštikiene, jei kada nuvykdavo į prezidentūrą, ten jausdavosi nejaukiai, o kartą pasakė dėdei „kas man atrodė ir dėl ko buvau įsitikinusi, kad jis ne taip darė. Bet jis tada nesuprato ir supyko. Tada norėjau įspėti, nes savo moters nujautimu pajutau, kad Lietuva stovi ant bedugnės krašto“²⁴⁴. Gal vaikystės nuoskaudos, gal ir skirtingos giminaičių politinės stovyklos neleido suartėti Raštikiams su prezidentu – Elena buvo ateitininkė ir karšta katalikė, tą patį galima pasakyti apie artimą krikščionims demokratams S. Raštikį, o prezidentas – tautininkas ir tik tada katalikas.

Prezidentas Smetona lankydavo Užugiryje gyvenusius gimines, seserų ūkius, archyve yra nuotraukų iš jų susitikimų.

Medikus į Užugirio kiemą dažniausiai atveždavo tas pats vairuotojas J. Balčiūnas. Laikui bėgant, Sofija ir ypač vyresnis už ją amžiumi A. Smetona ėjo senyn, tad nenuostabu, kad vis dažniau prireikdavo gydytojų pagalbos. Abu garsėjo kaip aistringi rūkoriai, kentėjo nuo kvėpavimo takų susirgimų, prezidentui šokinėjo kraujospūdis, kankino virškinimo trakto sutrikimai. Prezidentą ir jo šeimą gydė Baltrus Atkočiūnas (1885–1974 m. Čikagoje) – Lietuvos karinis veikėjas, pulkininkas, gydytojas. Baigė Tartu universitetą. 1914 metais mobilizuotas į Rusijos imperijos kariuomenę. Pirmojo pasaulinio karo fronto gydytojas. 1919 m. lapkričio 5 d. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę. 1923–1935 m. dirbo Karo

²⁴³ Ten pat, p.185.

²⁴⁴ Ten pat, p. 258.

ligoninėje. 1932 metais pulkininkas. 1935 metais paskirtas asmeniniu Respublikos Prezidento Antano Smetonos gydytoju. Nuo 1936 metų atsargos karininkas. 1937–1939 m. Raudonojo Kryžiaus ligoninės Vidaus ligų skyriaus vedėjas. Karo ligoninė paskyrė prezidento medicininei priežiūrai seserį Mariją Ilgauskienę.

Pagal reikalą buvo kviečiami ir kiti medikai. Vienas iš jų – Elchananas Elkesas (1879 m. Kalvarijoje – 1944 m. spalio 7 d. Landsbergo koncentracijos stovykloje) – Lietuvos gydytojas, sionistas. Gimė rabinų šeimoje. Mediciną studijavo Karaliaučiaus universitete. 1903 metais jam suteiktas neurologijos mokslo daktaro laipsnis. Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo gydytoju rusų kariuomenėje. Po karo dirbo Bikkur Holim ligoninėje Kaune. Gydė Lietuvos aukštuomenę, taip pat žydų varguomenę. Aštuoniolika metų buvo Vokietijos ambasadoriaus asmeninis gydytojas. Tragiško, kaip ir dauguma Lietuvos žydų, likimo žmogus²⁴⁵.

Pagal reikalą kartais buvo pakviečiami gydytojai M. Bermanas²⁴⁶, ukmergiškis Paikinas.

Lankėsi prezidentūroje ir karo gydytojas Juozas Ūsas (1890 m. Vilniuje – 1950 m. Čikagoje). Lietuvos karo veikėjas, gydytojas, studijavo mediciną, 1916 metais mobilizuotas į Rusijos imperijos kariuomenę, dalyvavo Pirmajame pasauliniame kare. Nuo 1918 metų dirbo Rusijos Raudonojo Kryžiaus ligoninėje Vilniuje ir kitur. 1919 metais mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo Nepriklausomybės kovose su Lenkija, Aviacijos vyriausiasis gydytojas. 1925–1939 m. su pertraukomis tarnavo Karo ligoninėje, 1936 metais įgijo otorinolaringologo specialybę.

Prezidentą aplankydamas ministrai, tarp jų minimas Julius Čaplikas, 1935–1938 m. buvęs vidaus reikalų ministras. 1936–1940 m. Seimo narys²⁴⁷.

²⁴⁵ 1941 m. rugpjūčio mėn. 4 d. iškilių Kauno žydų išrinktas E. Elkesas sutiko vadovauti Seniūnų tarybai. Visai stengėsi gelbėti žydus, naciams likvidavus Kauno žydų getą, 1944 m. liepos mėn. buvo ištremitas į Landsbergo koncentracijos stovyklą, kur 1944 m. rudenį mirė. Jo žmona Miriama buvo kalinama Štuthofe. Ji išliko gyva ir gyveno Izraelyje iki 1965 m. Jų vaikai Joelis ir Sarah nuo 1938 m. gyveno Jungtinėje Karalystėje.

²⁴⁶ Tikriausiai tai Mošė Bermanas, vienu metu buvęs Lietuvos karo ligoninės vadovas, o Antrojo pasaulinio karo metais – Kauno geto ligoninės vadovas. 1940 m. M. Bermanas buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordinu. Jis buvo paskutinis Lietuvos pilietis apdovanotas šiuo ordinu.

²⁴⁷ Julius Čaplikas (1888–1941 07 30 sušaudytas Maskvoje) – Lietuvos valstybės ir karo veikėjas. Brigados generolas (1935). 1909 m. baigė Sankt Peterburgo dvasinę seminariją, 1915 m. – Vilniaus karo mokyklą. 1915–1917 m. dalyvavo kovose su Austrija–Vengrija. 1917–1918 m. tarnavo Vitebsko lietuvių batalione. 1918 m. savanoriu stojo į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo Alytaus kautynėse. Žuvus pulko vadui A. Juozapavičiui, ėjo jo pareigas. Nuo 1919 m. spalio mėn. Ukmergės bataliono, vėliau 8-ojo pėstininkų pulko vadas, dalyvavo kovose su bolševikais ir Lenkijos kariniais junginiais. 1921 m. Generalinio štabo operacijų skyriaus viršininkas, 1922–1923 m. buvo 7-ojo pėstininkų pulko vadas.

Su Čapliku Smetonai buvo apie ką pakalbėti, nes jo tarnybos lapas buvo pilnas svarių įrašų – 1927–1928 m. Kauno miesto ir apskrities viršininkas. Nuo 1928 metų buvo 2-ojo pėstininkų pulko vadas, nuo 1934 metų – Antrosios divizijos vadas ir Kauno įgulos viršininkas.

Prezidentūroje pasirodydavo ir dvasiškių. Vienas jų – Stanislovas Jokūbauskis (1880 m. Kelmės parapijoje – po 1947 m. Kaune). Mokėsi Petrapilio dvasinėje akademijoje, kunigas nuo 1905 metų. 1907 metais Kauno mergaičių gimnazijos, „Saulės“ gimnazijos kapelionas. Nuo 1924 metų „Aušros“ berniukų gimnazijoje, nuo 1931 metų Kauno kapitulos kanauninkas, nuo 1938 metų prelatas, Kunigų seminarijos vice- rektorius²⁴⁸. Tikriausiai buvo kviečiamas sunkiai sergančio prezidentūros darbuotojo S. Juodvalkio sielovadai.

Prezidentūros vairuotojai J. Abeltinis ir J. Balčiūnas

Daugybę A. Smetonos aplinkos žmonių, susietų giminystės ar draugystės ryšiais, atskleidžia prezidentūros vairuotojo J. Balčiūno vestas antrojo prezidentūros automobilio K360 žurnalas²⁴⁹, kuris visas skelbiamas šioje knygoje. Atėjo laikas plačiau pristatyti ir jo vairuotoją. Iš šio žurnalo, vairuotojo J. Balčiūno pasakojimų šeimoje ir jo surašytų kelionių dienyno galime spręsti, kad J. Balčiūnas buvo labai kruopštus ir tvarkingas darbuotojas. Jis tvarkė vadinamąjį automobilio borto žurnalą, kuriame buvo surašyti visi maršrutai ir keleiviai, kuriuos teko vežti nuo 1937 iki 1942 metų. Tai puiki empirinė medžiaga istorikams, nors J. Balčiūnas buvo antrasis vairuotojas ir dažniau vežiodavo presi-

²⁴⁸ S. Jokūbauskis nacių okupacijos metas iš Kauno geto gelbėjo žydų vaikus. Kauno arkivyskupui J. Skvireckui ir V. Brizgiui paliekant Lietuvą, 1944 m. jam paskirtas arkivyskupijos valdymas. 1945 m. sovietų saugumo spaudžiamas, pasirašė sovietų valdžios aprobuotą kreipimąsi į kunigus ir tikinčiuosius, kuriame pasisakoma prieš ginkluotą pasipriešinimą. Nors pats prelatas buvo leidęs kunigams jo neskaityti bažnyčiose, kreipimasis buvo pagarsintas tuometėje sovietinėje spaudoje. S. Jokūbauskis vėliau dėl to labai išgyveno ir atgailavo. 1946 m. leido steigti Eucharistinio Jėzaus seserų kongregaciją. Mirė neaiškiais aplinkybėmis 1947 m. vasario 3 d. Palaidotas Kauno arkikatedros bazilikos šventoriuje. 1999 m. Jeruzalėje jam suteiktas Pasaulio tautų teisuolio vardas už Antrojo pasaulinio karo metais iš Viliampolės žydų geto gelbėtus (22) vaikus. 2001 m. Lietuvos prezidento apdovanotas (po mirties) Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiumi už žygdarbį, atliktą nacių okupacijos metais. 2002 m. prie Kauno arkikatedros bazilikos jam atidengta memorialinė lenta.

²⁴⁹ LCVA, f. 922, ap. 1, b. 60, l. 1–74.